LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS PARAMOS MOKINIAMS ĮSTATYMO NR. X-686 5, 10, 11 IR 15 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo Nr. X-686 5, 10, 11 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas dėl šių priežasčių:

1. Vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 1.2.1 papunktyje nurodytą 7 priemonę, numatančią nuoseklų mokinių, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas, nemokamo maitinimo įteisinimą.

Nuo 2020 m. visuotinis mokinių, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo ir pradinio ugdymo programas, nemokamas maitinimas nevertinant pajamų pradėtas teikti etapais: nuo sausio 1 d. nemokami pietūs skiriami mokiniams, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą (priešmokyklinukams) savivaldybių pasirinktose bendrojo ugdymo mokyklose, taikančiose savitarnos principą, o nuo rugsėjo 1 d. teisė į nemokamus pietus suteikiama visiems priešmokyklinukams ir mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą pirmoje klasėje (pirmokams) visose mokyklose, įskaitant ikimokyklinio ugdymo mokyklas. Atlikus savivaldybių administracijų pateiktos informacijos dėl visuotinio priešmokyklinukų nemokamo maitinimo savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose analizę už 2020 m. sausio–kovo mėnesius, matyti, kad visuotinis mokinių nemokamas maitinimas pilotinėse mokykloje, kuriose buvo taikomas savitarnos principas, vertinamas teigiamai: mažėja socialinė atskirtis tarp jauniausio mokyklinio amžiaus vaikų; ugdomi mokinių sveikos mitybos įpročiai ir valgymo kultūra; maistas yra sveikatai palankesnis ir įvairesnis.

Todėl, neatsižvelgiant į tai, kad dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos plitimo grėsmės šalyje paskelbus karantiną savitarnos principo taikymas organizuojant maitinimą priešmokyklinukams tęsėsi tik du su puse mėnesio, savivaldybės ir mokyklos, priimdamos sprendimą dėl nemokamo maitinimo organizavimo didesniam mokinių skaičiui, galės pasinaudoti pirmame etape dalyvavusių pilotinių mokyklų gerąja patirtimi.

2. Siekiant ir toliau mažinti socialinę atskirtį ir mokinių diferenciaciją, kuo ankstesniame amžiuje ugdyti vaikų sveikatai palankios mitybos kompetencijas, suteikiančias gebėjimus pasirinkti sveikatai palankius maisto produktus, bei paremti šeimas, auginančias jauniausio mokyklinio amžiaus vaikus, tokiu būdu siekiant sušvelninti dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos kilusias socialines pasekmes, Įstatymo projektu siūloma nuosekliai didinti nemokamą maitinimą gaunančių

mokinių aprėptį – nemokamus pietus nevertinant pajamų skirti mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą antroje klasėje.

Įstatymo projekto tikslas – tobulinti esamą socialinės paramos mokiniams teisinį reguliavimą, įtvirtinant nuostatą skirti nemokamus pietus mokiniams, kurie mokosi mokyklose pagal pradinio ugdymo programą antroje klasėje nevertinant gaunamų pajamų.

Svarbiausi Įstatymo projekto uždaviniai:

1) sudaryti sąlygas sveikos mitybos įgūdžių ugdymo procese dalyvauti didesniam mokinių skaičiui;

2) mažinti socialinę atskirtį ir mokinių diferenciaciją;

3) mažinti administracinę naštą mokinių tėvams (globėjams) ir savivaldybėms.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė ministerijos Piniginės paramos ir būsto skyriaus vedėja Svetlana Kulpina, tel. 8 706 64 264, el. p. Svetlana.Kulpina@socmin.lt, ir vyresnioji patarėja Rima Kurlianskienė, tel. 8 706 64 284, el. p. Rima.Kurlianskiene@socmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas (toliau – Įstatymas) taikomas mokiniams, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, ikimokyklinio ugdymo mokyklose ar pas kitą švietimo teikėją (išskyrus laisvąjį mokytoją) (toliau – mokykla) pagal bendrojo ugdymo programas, įregistruotas Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre, ar priešmokyklinio ugdymo programą.

Mokiniai turi teisę į nemokamus pietus, jeigu vidutinės pajamos vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienam gyvenančiam asmeniui (toliau – vidutinės pajamos vienam asmeniui) per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (šiuo metu 187,5 eurai). Jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 2 valstybės remiamų pajamų dydžiai (šiuo metu 250 eurų), atsižvelgiant į bendrai gyvenančių asmenų ar vieno gyvenančio asmens gyvenimo sąlygas, mokiniai turi teisę į nemokamus pietus šiais atvejais: ligos, nelaimingo atsitikimo, netekus maitintojo, kai motina ar tėvas vieni augina vaiką (vaikus), kai bendrai gyvenantys asmenys augina tris ir daugiau vaikų ar bent vienas iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienas gyvenantis asmuo yra neįgalus.

Savivaldybių administracijos turi teisę savivaldybės tarybos nustatyta tvarka, patikrinusios bendrai gyvenančių asmenų ar vieno gyvenančio asmens gyvenimo sąlygas ir surašiusios buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktą, mokiniams skirti nemokamą maitinimą ir (ar) paramą mokinio

reikmenims įsigyti išimties atvejais, jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 2,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (šiuo metu 312,5 euro).

Nuo 2020 m. sausio 1 d. Įstatyme įtvirtinta teisė į nemokamus pietus nevertinant pajamų priešmokyklinukams, kurie mokosi savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose, kuriose maitinimas organizuojamas taikant savitarnos principą (pilotinis projektas), o nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. visose mokyklose, įskaitant ikimokyklinio ugdymo mokyklas, teisę į nemokamus pietus turi visi priešmokyklinukai ir pirmokai. Visuotinis mokinių nemokamas maitinimas pilotinėse mokyklose vertinamas teigiamai: mažėja socialinė atskirtis; ugdomi sveikos mitybos įpročiai, valgymo kultūra, atsakomybė už nesuvalgytą maistą; mokiniai tampa savarankiškesni; mažiau maisto atliekų. Pilotiniame projekte dalyvavo 51 savivaldybė (314 bendrojo ugdymo mokyklų). Iš 5,4 tūkst. priešmokyklinukų, turinčių teisę į nemokamus pietus, šia teise pasinaudojo 5,3 tūkst. mokinių (19,6 procento visų Lietuvos mokinių, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą).

Dėl nemokamo maitinimo mokykloje, įskaitant ir dėl nemokamų pietų skyrimo nevertinant pajamų, vienas iš mokinio tėvų (globėjų) gali kreiptis į mokyklos, kurioje mokinys mokosi, administraciją, arba į savivaldybės, kurios teritorijoje deklaruoja gyvenamąją vietą arba yra įtrauktas į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą, administraciją, o jeigu jo gyvenamoji vieta nedeklaruota ir jis nėra įtrauktas į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą, – į savivaldybės, kurios teritorijoje faktiškai gyvena, administraciją, užpildydamas prašymą-paraišką. Prašymą-paraišką galima pateikti ir elektroniniu būdu per Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą (SPIS). Tačiau reikalavimas pateikti prašymą-paraišką gauti nemokamą maitinimą (pietus) nevertinant pajamų, didina administracinę naštą savivaldybėms ir mokinių tėvams (globėjams).

Įstatyme nustatyta, kad mokinių nemokamas maitinimas skiriamas iki mokslo metų pabaigos. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad ugdymo proceso pabaiga nesutampa su mokslo metų pabaiga ir vasaros atostogų metu mokyklose dažniausiai neteikiamos maitinimo paslaugos, išskyrus atvejus, kai mokyklose organizuojamos vasaros poilsio stovyklos, kyla neaiškumų dėl praktinio Įstatymo įgyvendinimo, mokyklose sudaromos nevienodos sąlygos mokiniams gauti nemokamą maitinimą.

4. Įstatymo projekte siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma:

1. Siekiant kuo ankstesniame amžiuje ugdyti vaikų sveikatai palankios mitybos kompetencijas, suteikiančias gebėjimus pasirinkti sveikatai palankius maisto produktus, atsižvelgiant į savivaldybių administracijų pateiktus teigiamus vertinimus dėl visuotinio priešmokyklinukų nemokamo maitinimo savivaldybių pilotinėse bendrojo ugdymo mokyklose

2020 m. sausio-kovo mėn., įvertinus papildomų lėšų poreikį ir valstybės finansines galimybes, siūloma didinti nemokamą maitinimą gaunančių mokinių aprėptį, t. y., visose mokyklose nemokamus pietus nevertinant pajamų skirti mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą antroje klasėje.

Nemokamą maitinimą mokykloje papildomai gautų apie 26,0 tūkst. mokinių, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą antroje klasėje. Tai užtikrintų socialinį teisingumą nepasiturinčių šeimų, auginančių mokyklinio amžiaus vaikus, atžvilgiu – mažėtų socialinė atskirtis ir diferenciacija tarp jauniausio amžiaus mokinių. Be to, sveikesnė mityba būtų užtikrinta didesniam vaikų skaičiui.

2. Įteisinti naują koncepciją, pagal kurią nemokamų pietų organizavimas mokiniams, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą ar pagal pradinio ugdymo programą pirmoje ar antroje klasėje, nustatomas kaip mokyklų pareiga, atsisakant šių mokinių teisės į nemokamus pietus koncepcijos, kuri praktikoje sukėlė administracinę naštą mokinių tėvams (globėjams) teikiant prašymus ir savivaldybėms šiuos prašymus priimant. Įstatymo projekte numatytas teisinis pagrindas mažinti administracinę naštą (t. y. atsisakoma reikalavimo teikti prašymą-paraišką dėl nemokamų pietų skyrimo, taip pat paliekama teisė atsisakyti skirtos paramos) ir mokykloms nemokamų pietų organizavimo tikslu tvarkyti mokinių asmens duomenis, nepažeidžiant 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamento) reikalavimų.

3. Siekiant užtikrinti vienodas sąlygas visiems mokiniams gauti nemokamą maitinimą mokykloje, patikslinti Įstatymo nuostatas, susijusias su nemokamo maitinimo skyrimo terminu, ir nustatyti, kad priklausomai nuo prašymo-paraiškos ir visų dokumentų, reikalingų mokinių nemokamam maitinimui skirti, pateikimo dienos, mokinių nemokamas maitinimas skiriamas iki ugdymo proceso pabaigos, o IV gimnazijos klasės mokiniams – iki brandos egzaminų sesijos pabaigos.

4. Siekiant Įstatymo nuostatų taikymo aiškumo ir atsižvelgiant į tai, kad mokyklų darbuotojai, atsakingi už mokinių nemokamo maitinimo teikimą, Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (SPIS) esančiuose mokinių nemokamo maitinimo „žurnaluose“ pildo duomenis apie mokiniui suteiktą nemokamą maitinimą (pagal kiekvieną nemokamo maitinimo rūšį nurodydami maitinimo kainą, maitinimo dienų skaičių), papildyti Įstatymo 15 straipsnio 3 dalies 5 punktą ir nustatyti, kad ne tik savivaldybių, bet ir mokyklų administracijos stebėsenos ir analizės tikslais duomenis apie socialinės paramos mokiniams gavėjų skaičių ir jiems suteiktą socialinę paramą mokiniams teikia Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (SPIS).

5. Įstatymo įsigaliojimą numatyti 2021 m. sausio 1 d.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projekto antikorupcinis vertinimas atliktas vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatomis, nes Įstatymo projektu numatoma reguliuoti visuomeninius santykius, susijusius su socialinės paramos mokiniams teikimu iš valstybės biudžeto.

Atlikus Įstatymo projekto antikorupcinį vertinimą, korupcijos rizika nenustatyta.

Įstatymo priėmimas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, galiojančių įstatymų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir Įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus. Įstatymo projekte naujų sąvokų nepateikiama.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės normas.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Iki įsigaliojant įstatymui:

1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras turės pakeisti šiuos įgyvendinamuosius teisės aktus:

1.1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 27 d. įsakymą Nr. A1-183 „Dėl kai kurių socialinei paramai gauti reikalingų formų patvirtinimo“;

1.2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 13 d. įsakymą Nr. A1-193 „Dėl Specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“;

1.3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. spalio 12 d. įsakymą Nr. A1-283 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatyme, patvirtinimo“.

2. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras turės patvirtinti Mokinių nemokamo maitinimo valstybinėse mokyklose tvarkos aprašą.

3. Savivaldybių institucijos turės pakeisti mokinių nemokamo maitinimo savivaldybės ir nevalstybinėse mokyklose tvarkas.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

2021 metais mokinių nemokamam maitinimui pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, preliminariais Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimais, reikės apie 37,3 mln. eurų, iš jų: iš valstybės biudžeto – apie 30,2 mln. eurų (maisto produktams – 29,1 mln. eurų, administravimui – 1,1 mln. eurų), iš kurių savivaldybėms – 29,6 mln. eurų, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai – 0,6 mln. eurų; **iš savivaldybių biudžetų** gamybos išlaidoms finansuoti – apie 7,1 mln. eurų.

Pritarus Įstatymo projekte siūlomai nuostatai dėl mokinių, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą antroje klasėje, nemokamo maitinimo nevertinant pajamų **2021–2023 metais papildomai** kasmet reikės apie 9,9 mln. eurų, iš jų: iš valstybės biudžeto – apie 8,0 mln. eurų (maisto produktams – 7,7 mln. eurų, administravimui – 300,0 tūkst. eurų), iš kurių savivaldybėms – 7,8 mln. eurų, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai – 164,0 tūkst. eurų; **iš savivaldybių biudžetų** gamybos išlaidoms finansuoti – apie 1,9 mln. eurų.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą, specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*, yra „socialinė parama mokiniams“, „nemokamas maitinimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Būtina skelbti rusų ir anglų kalbomis.